

Handläggare
Elisabeth Aquilonius
Telefon: 08-508 308 92**Till**
Kulturnämnden
2017-03-07

Strukturplan för Stockholms stadsbibliotek 2017-2020.

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar att fastställa Strukturplan för Stockholms stadsbibliotek 2017-2020 i enlighet med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Robert Olsson
KulturdirektörKatti Hoflin
Stadsbibliotekarie

Sammanfattning

Enligt senaste befolkningsprognosen kommer staden uppgå till 1 miljon människor 2020¹. I en växande stad med en positiv utveckling men med fortsatta skillnader i livsvillkor krävs det satsningar på biblioteket. Det innebär att biblioteken ska utvecklas och expandera i takt med att staden bygger nytt men också utveckling av befintligt lokalbestånd. Biblioteken, för att vara fortsatt attraktiva, behöver anpassa sig tydligare till stadsdelarnas unika karaktär och de boendes idéer och behov. Samtidigt har biblioteken en unik möjlighet att verka som en gränsöverskridande mötesplats genom att vara placerad där stockholmare från hela staden rör sig. Bibliotek som stöttar människors möjlighet att förverkliga sina livsmål bidrar till hållbara samhällen med effektiva bibliotek.

Kulturförvaltningen föreslår att Strukturplan för Stockholms stadsbibliotek 2017-2020 fastställs av kulturnämnden. Planen ersätter tidigare strukturplan från 2012, dnr. 1.1/1187/2012.

Underlag för beslut

Strukturplan för Stockholms stadsbibliotek 2017-2020. Planen biläggs ärendet.

UTLÅTANDE

Ärendet

I november 2016 antog Stockholms kommunfullmäktige *Här är världen större: Biblioteksplan för Stockholms bibliotek 2016-2020*, dnr. 1.1/2591/2015. Som ett stöd i att förverkliga stadens biblioteksplan har kulturförvaltningen i budget 2017 ett uppdrag att ta fram en plan för framtida biblioteksstruktur. Denna plan konkretiserar stadens biblioteksplan genom att tydliggöra bibliotekslokalernas framtida placering, eventuella nyetableringar, samarbeten och relation till det digitala biblioteket. Planen tar också upp öppettider, det lokala bibliotekets framväxt och det rörliga bibliotekets roll i staden.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Stockholms stadsbibliotek i dialog med kulturstrategiska staben och administrativa staben.

Bakgrund

Idag finns det ett 40-tal bibliotek i Stockholm med en god spridning över hela staden. Det finns ett folkbibliotek per 4 km² vilket gör att stockholmarna har närmast i Sverige till ett folkbibliotek², från Hjorthagens bibliotek på 95 kvm till Stadsbiblioteket vid Odenplan på 7 451 kvm. Folkbiblioteken är i särklass den mest besökta kulturinstitutionen i Stockholm med ca 10 miljoner fysiska och digitala besök per år. Idag finns biblioteket i det lokala centrumet, som läsapp i mobilen för mellanstadiebarn, på badstranden under sommaren och för tunnelbaneresenären i telefonen 24 timmar om dygnet. Biblioteket idag är fysiskt, digitalt och rörligt.

I en växande stad med en positiv utveckling men med fortsatta skillnader i livsvillkor krävs det satsningar på biblioteket. Det finns ett behov av att utöka Stockholms stadsbiblioteks lokalbestånd men också att effektivisera användandet av befintliga lokaler. Biblioteken, för att vara fortsatt attraktiva, behöver anpassa sig tydligare till stadsdelarnas unika karaktär och de boendes idéer och behov. Samtidigt har biblioteken en unik möjlighet att verka som en gränsöverskridande mötesplats

² Öppettider, rapport från KB

genom att vara placerad där stockholmare från hela staden rör sig.

En ojämlig stad begränsar individens möjligheter att förverkliga det liv den eftersträvar. Genom tidiga investeringar i människor under uppväxtåren kan vinster på längre sikt göras. När fler klarar skolan, väljer att utbilda sig vidare, arbetar och försörjer sig själva följer ett ökat välbefinnande och förbättrad hälsa³. Biblioteken runt om i staden verkar som öppna, inkluderande mötesplatser och är i högsta grad tillitskapande arenor för stockholmare. Det är därför angeläget att stockholmarna fortsatt får en god tillgång till bibliotek i ett växande Stockholm, där det moderna folkbiblioteket tillåts hitta nya former och omvandlas i takt med att Stockholm utvecklas och förändras.

I takt med den växande staden ökar behovet av lokaler för föreningsliv och civilsamhälle. Det finns idag flera möteslokaler på biblioteken som står tomma efter ordinarie öppethållande men som skulle lämpa sig väl för föreningslivets nyttjande.

Tillgång till information och medier dygnet runt innebär, i dagens digitaliserade samhälle, så väl möjligheter som risker. Den snabba utvecklingen ställer höga krav på bibliotekens innehåll och erbjudande. I överbryggandet av ett digitalt utanförskap ska biblioteken bidra aktivt till att stärka möjligheten för fler att ta del i den moderna och demokratiska samhällsprocessen.

I en stad i stark tillväxt och med ett stort kultur- och upplevelseutbud ska ett modernt bibliotek röra sig till platser där människor befinner sig och verka där det finns ett temporärt eller plötsligt uppkommet behov och stärka en likvärdig tillgång till bibliotek. Då behöver det fysiska och digitala biblioteket förstärkas med rörlig och mobil verksamhet.

Ekonomiska förutsättningar

Strukturplanen med tillhörande kunskapsunderlag ska användas i den kortsiktiga och långsiktiga planeringen av utvecklingen av stadens bibliotek. Större projekt, nyetableringar eller upprustning av lokal kan inte göras utan att permanenta tillskott till driftbudgeten görs. Planen lyfter preliminära exempelberäkningar, men specifika äskanden görs kopplat till ordinarie budgetarbete. Nedan skissas på effekten av föreslagna satsningar gällande kapacitetsökning av bibliotekens verksamhet.

³ Skillnadernas Stockholm. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. 2015.

Satsning	Beslut	Kostnad	Värde
Meröppet bibliotek eller förtroende öppet bibliotek ⁴	Internt	Låg	Ökad tillgång till bibliotek med 3 400 timmar/år och bibliotek. Nya låntagare och besökare. Trygga och levande stadsdelar. Barnfamiljer, studenter och förvärvsarbetande.
Rörligt bibliotek	Internt	Låg	24 000 personer nås per år. När nya målgrupper och synliggör bibliotekets resurser.
Justerade öppettider	Internt	Försumbar	Ökade besök och lån.
Justerings av lokala bibliotek samt flytt till annan lokal	Internt	Medel. 0,2 – 3 mkr/bibliotek. Ev. ökade lokalkostnader.	Zonindelning för tydlighet i användningsområden, ökade besök, bättre lokaler för program, läxhjälp, studier och barnverksamhet. Möjliggör tillgång för föreningsliv och lokala initiativ.
Större renovering eller nyetablering av lokalt bibliotek	Inriktnings- och genomförandebeslut	Väsentlig. Investeringar om 4-15 mkr. Ökade lokalkostnader ca 0,8-1,5 mkr/år.	Se ovan. Ökade besök. Anpassning till stadsdelsområdets behov. Ökade möjligheter till samverkan med lokala aktörer
Nodbibliotek ⁵ - nyetableringar	Inriktnings- och genomförandebeslut	Väsentlig. Investeringar om ca 10-20 mkr, ca 3,5 mkr/år i lokalkostnader.	Storskalig biblioteksservice som verkar som en mötesplats för personer från hela staden. Bemannade

⁴Meröppet bibliotek ger besökare tillgång till biblioteksrummet utanför ordinarie öppethållande. Förtroendeöppet ger civilsamhället tillgång till biblioteksrummet utanför ordinarie öppethållande.

⁵ Stadens största bibliotek med en bred och tillgänglig biblioteksservice som är likvärdig sinsemellan. Biblioteken ska verka sammanbindande över staden.

			bibliotek med hög servicegrad och generösa öppettider. En variation i programverksamhet med ett brett utbud av tjänster och tillgång till medier.
Nya digitala biblioteket	Internt	Investeringar och utvecklingskostnad ca 6-7 mkr.	Den uppkopplade stockholmaren nås, med effektiv och smidig service och med en tydligare koppling till det fysiska biblioteket.
Ett sammanhållet IT-logistiksystem för hantering av medier	Inriktnings – och genomförandebeslut	Investeringar om ca 10 mkr.	Snabbare tillgång till medier på rätt plats och till rätt person. Bättre resursutnyttjande av SSB samlade medier.

Utfall föregående strukturplan

Under åren 2012 till 2015 har upprustningar av befintliga bibliotek genomförts med hjälp av särskilt tilldelade strukturmedel. Det har bland annat inneburit ett nytt bibliotek i Hässelby Gård, ett nytt bibliotek i Kista samt en bokbuss som når över hela Stockholm. Ytterligare 10 bibliotek har rustats upp och två har byggts om för att ge plats för samverkan med stiftelsen Berättarministeriet⁶.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Även om tillgången till bibliotek rent fysiskt är välrepresenterad över hela staden syns lokala skillnader i nyttjandegrad, tillgänglighet och ändamålsenlig placering. För att biblioteken fortsatt ska vara viktiga och attraktiva samhällsinstitutioner krävs det att lokalerna är placerade där stockholmarna rör sig och med öppettider så att stockholmarnas vardagsliv underlättas så att bibliotekets service och erbjudande lätt kan användas av medborgarna. Bibliotek med låga trösklar och som stöttar

⁶ Kista bibliotek, Bibblerian/Hässelby Gård, ombyggnad Husby och Hagsätra, upprustning av Sköndal, Aspudden, Enskede, Björkhagen, Brommaplan, Blackeberg, Telefonplan, Gröndal, Skärholmen och Hornstull.

människors möjlighet att förverkliga sina livsmål bidrar till hållbara samhällen med effektiva bibliotek.

Strukturplanens inriktning är ett växande Stockholm med fokus på att verka för en sammanhållen stad, att biblioteken når fler och att resurserna används där de gör bäst nytta. Prioritering görs på områden med lägre socioekonomiska förutsättningar samt platser där det är möjligt att nå stockholmare från hela staden, exempelvis i knutpunkter och större centrumbildningar samt i de stora utbyggnadsområdena i staden. Barnperspektivet är centralt i utvecklandet av nya så väl som gamla biblioteksmiljöer samt civilsamhällets behov av mötesplatser. Utifrån det har ett antal kriterier tagits fram för framtida planering av biblioteksmiljöer.

Huvudkriterier för nyetablering eller omlokalisering av bibliotek:

- God tillgänglighet i form av direkt närhet till knutpunkt och större centrumbildning så att det finns potential att nå besökare från hela Stockholm.
- Möjlighet att nå ut till boenden i stadsdelsområden med lägre socioekonomiska förutsättningar.
- Möjlighet till samverkan eller samlokalisering med andra kulturaktörer, förvaltningar eller samhällsservice driven av stadsdelsförvaltningar samt civilsamhälle.

Generella kriterier vid nyetablering, omlokalisering eller upprustning av bibliotek:

- De lokala bibliotekens utformning ska tydligt utgå från de boendes behov.
- *Kultur i ögonhöjd* ska vara i fokus för gestaltning av biblioteksmiljöer – biblioteken ska genom barnkonsekvensanalyser utformas efter barn och ungas behov.
- Biblioteken ska i ökad utsträckning göras tillgängliga när stockholmare har tid att besöka biblioteken kopplat till öppettider.

- Biblioteken ska utformas så att civil- och nätverksamhället i högre utsträckning använder biblioteken som en resurs.
- Relevanta intresseorganisationer ska konsulteras tidigt i förändringsarbete kopplat till bibliotekslokalerna.

Förslag till prioritering och satsningar

Följande förslag bedöms som prioriterade de närmaste åren för att nå fler boende i staden, bidra till att målsättningen att hålla samman staden och bedriva likvärdig biblioteksverksamhet med fortsatt god spridning.

Det totala antalet öppethållandetimmar ska förläggas så att biblioteken på totalen når fler. Som komplement till bibliotekets ordinarie verksamhet och som ett steg i KFs mål att skapa levande och trygga stadsdelar med tillgängliga mötesplatser ska Stockholms stadsbibliotek utöka meröppet och förtroendeöppet⁷. Förutsättningarna för gott resursutnyttjande genom att tillgängliggöra bibliotekens möteslokaler som samlingslokaler behöver utredas ytterligare inom kulturförvaltningen. Särskild hänsyn bör tas till samverkan med utbildningsförvaltningen och stadens skolbibliotek samt stadsdelsförvaltningar med medborgarkontor och Community centers.

Stadsutvecklingsområden och nodbibliotek

Förvaltningen föreslår att utreda förutsättningarna för etablering av bibliotek i Liljeholmen och Globen/Slakthusområdet i kombination med renovering av Årsta bibliotek. Nyetablering i Liljeholmen ska förstärka nodbiblioteken som tillskott.

Ett nytt bibliotek tillsammans med kulturskola samt möjlighet för föreningsliv i Norra Djurgårdstaden är under utredande och ingår i kulturförvaltningens etableringsplan för området.

Förvaltningen föreslår att utreda möjlighet till samlokalisering med samlingslokaler och kulturskola i Farsta. En utökning av lokalyta kommer förstärka rollen som nodbibliotek med räckvidd över hela Stockholm.

Kungsholmens bibliotek ligger i en central knutpunkt för kommunikation och med närhet till västra Kungsholmen som är

⁷ Biblioteket görs tillgängligt för boende i ett närområde eller engagerade i förenings- och nätverksliv genom tillgång till lokalen utanför ordinarie öppettider.

ett av stadens stora utvecklingsområden och förutsättningar för en utveckling av barnverksamheten föreslås utredas vidare.

Lokala bibliotek

Besökstrycket på Bredängs bibliotek är stort och med en fortsatt ökning av besök föreligger behov av större lokal. Av tillgänglighetsskäl bör ny bibliotekslokal i Högdalen och Gubbängen utredas. Bristen på tillgänglighet drabbar i första hand barnfamiljer och personer med funktionsvariation i behov av hiss.

För att säkerställa en gynnsam utveckling i Östberga och Rågsved, som idag inte har någon fysisk biblioteksetablering, ska ett lokalt bibliotek samlokaliseras med ett kommande allaktivitetshus i Östberga. Kulturförvaltningen bör också följa stadsdelsförvaltningens utredning gällande medborgarkontor i Rågsved. Parallellt ska bibliotekens närvaro förstärkas genom det rörliga biblioteket.

Så väl Rinkeby och Tensta bibliotek har omfattande renoveringsbehov. Insatser i Tensta bibliotek bör följa och samordnas med fastighetsägaren SISABs renoveringsplan samt andra hyresgäster såsom studieförbundet ABF. Förutsättningarna för upprustning av biblioteket i Rinkeby bör utredas vidare i dialog med fastighetsägaren. Utifrån den demografiska utvecklingen i Hammarby Sjöstad föreslås bibliotekets barnkoncept justeras och biblioteket fokusera på en bredare målgrupp sett till lokalområdets sammansättning.

Rörligt och digitalt bibliotek

SSB ska etablera temporär biblioteksverksamhet i Rågsved som ett sätt att stärka tillgången till samhällsservice. Ett första steg föreslås vara en rörlig digital biblioteksservice som kan erbjuda digital hjälp för personer i behov och kreativa verkstäder för barn m fl. I dialog med boende och ska aktiviteter skapas som sedan kan flyttas och röra sig vidare till andra områden med liknande behov.

Det digitala biblioteket är Stockholms stadsbiblioteks mest välbesökta med ca 5 miljoner besökare per år. För att biblioteket ska ha möjlighet att nå alla behöver en satsning göras på ett nytt modernt digitalt bibliotek, biblioteket.se. En användarvänlig plattform som i högre grad än idag kan hantera interaktion med användarna i det fysiska biblioteket ska utvecklas för att säkra en god IT-infrastruktur gällande biblioteksservice för

stockholmarna. Parallellt ska förutsättningarna för en övergång till ett mer automatiserat styrsystem gällande mediehantering utredas och en förstudie genomföras.

- att fastställa Strukturplan för Stockholms stadsbibliotek 2017-2020 i enlighet med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Bilaga

Bilaga 1. Strukturplan för Stockholms stadsbibliotek 2017-2020.